

Till: Konstnärspolitiska utredningen
Konstnärernas villkor, Ku 2016:04
Regeringskansliet, Stockholm
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Att: Särskild utredare Ann-Christin Nykvist
ann-christin.nykvist@regeringskansliet.se

Huvudsekreterare Göran Blomberg
goran.blomberg@regeringskansliet.se

Stockholm 2017-08-30

Hög tid att förstärka centrumbildningarna på kulturområdet

Centrumbildningarna – här finns kulturskaparna!

Ett av de snabbaste och mest effektiva sätt att nå ut till och göra skillnad i konstnärernas plånböcker är att förstärka centrumbildningarnas arbete med att förmedla uppdrag till kulturskaparna. Flera centrumbildningar har varit verksamma i snart 50 års tid och andra har tillkommit i takt med kulturområdets utveckling. Idag har centrumbildningarna över 11.000 yrkesverksamma kulturskapare anslutna. Centrumbildningarna arbetar med:

- Förmedling av uppdrag inom kulturområdet, lokalt, regionalt, nationellt och internationellt
- Kompetensutveckling för kulturskaparna
- Breddning av kulturarbetsmarknaden
- Skapande av arbetstillfällen inom kulturområdet genom projektverksamhet

Centrumbildningarnas anslag från Kulturrådet uppgick 2017 till knappt 26 mnkr.

Effektiva arbetsmarknadsfrämjande insatser för 11.000 yrkesverksamma – nya områden

Centrumbildningarna är kulturskaparnas egna förmedlingsorganisationer och står för de effektiva arbetsmarknadsfrämjande insatserna inom kulturområdet. Organisationerna skapar nya uppdrag och breddar arbetsmarknaden inom kulturområdet, kompetensutvecklar och förmedlar yrkesverksamma kulturskapare till samhällets olika verksamheter: privatfinansierat kulturliv, skola, bibliotek, folkbildning, föreningsliv mm.

Omistlig infrastruktur för kulturen

Centrumbildningarna fungerar som nav och infrastruktur för de yrkesverksamma kulturskaparna genom att marknadsföra och sprida information och konststartskunnande till uppdragsgivare. Organisationerna garanterar professionell medverkan i skolan, och bistår med aktuell information och hjälp till t ex skolor som vill starta kulturprojekt. Centrumbildningarna utvecklar hela tiden nya områden och arbetsmetoder inom sina

respektive konstområden. Under sin 50-åriga historia har otaliga kulturprojekt byggts upp av centrumbildningarna, däribland många av de kulturverksamheter i statlig, regional och kommunal regi som idag tas för givna.

Unika arbetssätt ger relevanta insatser – och effektivitet

Varje centrumbildning har ett unikt arbetssätt som är avpassat till konstnärernas behov inom respektive konstområde. Med sina kraftfulla nätverk, både horisontella och vertikala, förser organisationerna de yrkesverksamma kulturskaparna och uppdragsgivarna med högt kvalificerade arbetsmarknadsinsatser och omvärldsbevakning. Att centrumbildningarna är konstnärstyrda har genom åren visat sig vara en garant för att verksamheterna hela tiden arbetar med det som är relevant för sina medlemmar.

Dagens och morgondagens kulturarbetsmarknad

Morgondagen är redan här. Digitaliseringen utgör en stor omställning för många yrkesverksamma kulturskapare. Många ungdomar söker sig till konstnärsyrken, och många utexamineras varje år till en arbetsmarknad som (ännu) inte finns. "Gratisarbetet" undergräver yrkesverksamma konstnärers möjligheter till försörjning – hur ska upphovs personer kunna få betalt för sitt arbete i en grätisekonomi? Därför är det oerhört påkallat att förstärka centrumbildningarnas arbete för förmedling och tilläggsförsörjning inom kultur, vilket indirekt stöttar kulturskapare att få betalt. För att fler yrkesverksamma kulturskapare ska kunna stanna kvar i sitt yrke, behövs betydligt fler betalda arbetstillfällen på kulturarbetsmarknaden.

Stärk de som har kompetenskapital att göra skillnad

Centrumbildningarna besitter en gedigen kulturarbetsmarknadskompetens. Men för att utveckla en kulturarbetsmarknad, som Sverige med sin höga IT-mognad kan dra nytta av, krävs resurser för att kunna omsätta organisationernas kunnande i verksamhet. Med förstärkta resurser kan centrumbildningarna arbeta med kulturella och kreativa näringar genom att utveckla projekt och arbetsmetoder som på sikt bidrar till innehållet i Sveriges kulturella näringar och export. Digitaliseringen inom kulturområdet är ett exempel på något som skyndsamt behöver mer konstnärsinflytande för att utvecklas i positiva riktningar för kulturarbetsmarknaden.

Få anställningar inom kulturarbetsmarknaden

Idag finns mycket få fasta eller längre anställningar inom kulturområdet och en mycket stor rörlighet bland kulturskaparna är signifikant för arbetsfältet. Att ha tillgång till ett relevant och vidsträckt nätverk med både specifik och branschöverskridande kompetens har ofta avgörande betydelse för kulturskaparens möjlighet till uppdrag och anställning. Detta kan illustreras med centrumbildningarnas medlemsantal som har stigit från cirka 6.500 yrkesverksamma kulturskapare för femton år sedan till i dagsläget runt 11.000 anslutna medlemmar. Viktigt att notera är, att till skillnad från andra aktörer, arbetar centrumbildningarna med en majoritet av frilansande kulturskapare och förmedlar enkom arbetstillfällen som är knutna till kulturskaparnas konstnärliga kompetenser och därmed vidmakthåller eller utvecklar dessa.

Den utväxling staten skulle kunna få genom att förstärka resurserna till centrumbildningarna är:

- En breddad kulturarbetsmarknad

- Relevanta projekt inom migration och interkulturalitet
- Fullständig service till skolor med fler verksamheter för personer med funktionsvariationer
- Ökade möjligheter att nå nya kulturkonsumenter, nya grupper, underprivilegerade t ex i segregerade områden, projekt inom integrationssträvanden
- Förmedling av professionell kultur för barn och unga
- Utveckling av projekt inom digitalisering och kulturella och kreativa näringar
- Kompetensutveckling för frilansare inom respektive konstområde och på en globaliserad arbetsmarknad
- Internationalisering genom kulturprojekt, förmedling och internationellt utbyte
- Effektiv informationsspridning om småföretagarkompetens och företagsinsatser relevanta för kulturområdet
- Samverkan med myndigheter, överföring av kulturarbetsmarknadskompetens.

Har Sverige råd att strunta i morgondagens kulturarbetsmarknad?

Många unga söker sig till kulturområdet. Därför är det viktigt att ta vara på statens investeringar i konstnärligt utbildade genom att se till att fler kan försörja sig inom konstnärsyrken.

Träffa rätt – om gräsrotskompetens

I centrumbildningarna finns en hög innovationskompetens och en unik räckvidd till yrkesverksamma kulturskapare. Centrumbildningarna vet helt enkelt: Hur, vad, vem och varför. Kunskaper som organisationerna vidmakthåller genom att hela tiden arbeta på fältet och genom att förvalta och föra vidare kompetens från kulturprojekt.

Vinsten i att inte uppfinna hjulet på nytt – att förstärka fungerande verksamheter

Sven Nilsson utredde centrumbildningarna på 1990-talet. Han skärskådade verksamheterna och sammanfattade sin erfarenhet i travestin: "Om vi inte hade haft centrumbildningarna hade vi varit tvungna att uppfinna dem." Det är visserligen länge sedan nu, men gäller likafullt eftersom organisationerna hela tiden utvecklas. Det är genom mångfalden av arbetssätt och konstnärstyrningen som centrumbildningarna kan skapa arbetstillfällen och bredda kulturarbetsmarknaden. Att förstärka centrumbildningarna skulle innebära att staten fortsatt får nytta av investerade medel i konstnärliga utbildningar – och låter dessa ytterligare formeras. Grundstruktur och aktiv styrning finns redan bland annat genom stora ideella insatser från konstnärerna själva, alla medel som tillförs kommer yrkesverksamma kulturskapare och samhället tillgodo direkt.

Finansiering

Finansieringen av centrumbildningarna är idag på en nivå där verksamheterna allvarligt hotas, en förstärkning hade krävts redan för tio år sedan då anslagen inte räknats upp i motsvarande grad som lönekostnaderna ökat. Organisationernas huvudsakliga kostnader utgörs av lönekostnader.

Staten, via Kulturrådet, har hittills heller inte kunnat matcha ökade regionala stöd till centrumbildningarna med konsekvensen att regionerna ifrågasätter varför de ska öka sina anslag till verksamheterna.

Kulturrådet har flera gånger tidigare i sina budgetunderlag föreslagit att medel bör överföras från arbetsmarknadssidan till centrumbildningarnas verksamhet. Sedan den senaste permanenta uppräkningsen av anslaget med 10 mkr år 2001 har anslaget endast ökat med 3724 tkr. Under samma period har medlemsantalet i centrumbildningarna ökat med cirka 100 procent och tre nya centrumbildningar har tillkommit. Lönekostnaderna för tjänstemän i privat sektor har under perioden ökat med drygt 56 procent.

En kraftfull höjning av anslaget till centrumbildningarna är nödvändig för att behålla centrumbildningarnas kompetens och räckvidd. Finansieringen har halkat efter och motsvarar inte på långt när den stora ökningen av frilansande konstnärer som är anslutna till organisationerna.

Med vänlig hälsning,
Stockholm den 30 augusti 2017

Linda Beijer, ordförande Manegen - Centrum för cirkus, varieté och gatupformance

Susanne Fessé, tf verksamhetschef Centrum för fotografi

Birgit Hageby, ordförande Centrum för dramatik

Maria Rydén, ordförande Danscentrum Riks

Ingeborg Arvidsson Bromé, ordförande FilmCentrum Riks

Stig Hansén, ordförande Författarcentrum Riks

Anders Flood, ordförande Illustratörcentrum

Sture Söberg, ledamot huvudstyrelsen Konstnärscentrum

Helena Martinsson, ordförande Musikcentrum Riks

Mari-Louise Franzén, verksamhetsledare Stiftelsen Konsthantverkscentrum

Jenny Forslund, ordförande Teatercentrum

Olov Hyllienmark, ordförande Översättarcentrum

För kännedom: Statens kulturråd, att: Generaldirektör Staffan Forssell
Statens kulturråd, att: CB-handläggare Jerk Sörenson

Arbetsmarknadsdepartementet, att: Arbetsmarknads- och
etableringsminister Ylva Johansson

Bilagor: 1. Kulturrådets skrivningar i budgetunderlag
2. Anslagsutveckling: Kulturrådets verksamhetsbidrag till CB
3. Kort historik